

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

TRST - 4. decembra 1981
Leto XXXIII. - Štev. 22
Petnajstdnevnik - Quindicinale
Abbon. postale - Gruppo II/70
300 lir

Komunisti za spremembo Trsta in dežele

Kakšen naj bo Trst, jutri? In v kakšni deželi? To sta vprašanji, ki terjata odgovor po kolektivnem razmišljanju na pokrajinski skupščini tržaških komunistov.

Skupščina se sestane po sekcijских kongresih in pred napovedanim deželnim kongresom KPI. Je takorekoč obvezna vmesna stopnja, ki terja sintezo predkongresne razprave, kritično in samokritično analizo te debate, njenih vsebin in omejitve, skratka okrepitev vloge partije, ki se pripravlja na množično soočanje o njeni politični in programski platformi za skorajšnje pomladne volitve.

Mir, demokratična alternativa, moralno vprašanje, kakovostna sprememba razvoja in življenja so problemi, ki se kakor rdeča nit vijejo v naši družbi, tako na vsedržavni, kot na krajevni ravni. Terja namreč strategijo, okoli katere naj se uresniči čimvečje ljudsko soglasje in podpora Italijanov ter Slovencev v naših krajih.

Nič ni danega, o vsem lahko razpravljamo in vemo, da ni dovolj, če se vsi strinjamo. Potrebno je zavestno sodelovanje in volja po boju, ki naj predstavlja ta začetek odločilnega preokreta v Trstu. KPI želi biti v tem smislu izhodiščna točka, ki se odpira množični želji po korenitih spremembah. Te želje izražajo različni družbeni in kulturni sloji, do katerih se odpiramo. Ne sprejemamo pa škodljive retorike kvalunkvizma, vitimizma, cehovstva, lokalpatriotskega zapiranja v slonokoščene stolpe.

Zato smo in želimo ostati različni. Naše istovetnosti ni mogoče zamešati z dvoumnostjo, ne smemo dopustiti, da bi se zameglila podoba naše partije. Zato moramo reagirati na nevarne manevre velikih sredstev množičnega obveščanja (televizije in časopisov), ki bi nas radi prikazovali tako, kot da smo enaki drugim. V tem lahko uspemo samo, če nas bo vodila jasna politična linija in če bomo enotni, navznota in navz-

**V NEDELJO, 6. DECEMBRA, OB 11. URI
se bomo množično udeležili
MIROVNE MANIFESTACIJE V REDIPUGLII**

ven. Smo in bomo ostali stranka delavskega razreda, enotnosti Slovencev in Italijanov, stranka, ki združuje v boju za spremembe.

Naše pokrajinske skupščine se bo udeležilo več kot 200 delegatov ozemeljskih in tovarniških sekcij. Razpravljala bo o preje navedenih problemih, demokratično, zaključila pa se bo z ustreznimi obvezami do Trsta danes, predvsem pa glede jutrišnjega dne.

Kultura sožitja in antifašizma, kultura miru in mednarodnega sodelovanja, kultura gospodarskega razvoja in spremenjenih življenjskih pogojev: to so teme, glede katerih želimo premostiti sedanja ločevanja, vendar z jasnostjo programov. Nismo za dvolične oblike enotnosti, pač pa za natančne in drzne izbire. Ne terjamo izključne vodilne vloge, vendar tudi ne sprejemamo diskriminacije.

Positivno smo rešili krizo devinsko-nabrežinske občine, kjer je prevladala programska enotnost ob priznani enakovernosti večinskih partnerjev. To nam pomeni veliko, saj dokazuje, da se je tako utrdil »rdeči pas« okoli Trsta in s tem tudi enotnost s socialističnimi tovariši, ki prav tako ni formalna ali sama po sebi umevna. Upajmo, da bo dosežena enotnost nosila s seboj pozitivno sporočilo tudi glede bodočega upravljanja v Trstu.

Enotna in močna komunistična partija lahko omogoči protiofenzivo in zmago delavskega, protifašističnega, demokratičnega Trsta nad nesrečnimi demokrščanskimi izbirami zadnjih treh desetletij in perspektivno praznino Liste za Trst. Na pomladanskih volitvah za pokrajinski in občinski svet ter rajonske sosvete se bomo torej preštevali: zato moramo delati, da uresničimo preokret upanja in preporoda v Trstu, obnove in enotnosti v deželi Furlaniji-Juljski krajini.

Claudio Tonel

tajnik tržaške avtonomne federacije KPI

Pogoji ilegalnega dela v Tomažičevi dobi

Politični nastop Pinka Tomažiča v tedanji Julijski krajini pomeni, v pogojih vse strožjega policijskega nadzorstva ob pospešeni imperialistični dejavnosti italijanskega fašizma (Etiopija, Španija, Balkanski polotok), vrhunec prizadevanj za uveljavitev leninskega prijema pri reševanju nacionalnega vprašanja v vrstah Komunistične partije Italije: družbena pogojenost nacionalnega vprašanja, njegov pomen v dobi imperialistične stopnje kapitalističnega razvoja, razreševanje nacionalnega vprašanja kot pogoj socialistične revolucije, ne pa kot njena posledica, razloček med nacionalizmom zatirajočega naroda in nacionalizmom tlačene naroda, uvrstitev osvobodilnega gibanja narodnostnih manjšin v Italiji med nosilce socialistične revolucije v Italiji; do vseh teh dognanj se komunisti nismo domogli brez naporov in odporov, brez ovinkov in zablod. Pot ni bila kratka, niti ne položna. Njena izhodišča segajo v prva leta komunistične internacionale in v potegovanjih po uveljavitvi leninskih pogledov v vodstvih poedinah državnih sekcij komunistične internacionale.

V mnogonacionalni kraljevini Jugoslaviji se je nacionalno vprašanje brezobzirno vsililo teoretični in praktični pozornosti komunistov. Delež slovenskih komunistov pri oblikovanju novega, leninskega stališča v nacionalnem pogledu je bil posebno tehten. Z njim so prek slovenskih komunistov na Primorskem znatno vplivali na razvoj pogledov

na nacionalno in kolonialno vprašanje v vodstvu Komunistične partije Italije in prispevali k uveljavitvi vodilnega kroga okrog Gramscija nad Bordigovo strujo. Dognanja Gustinčiča in Martelanca, Gramscija in Grieca, Vilharja in Togliattija so se resda s težavo prebijala v praksi, zlasti še v obupnih pogojih ilegalnega dela na Tržaškem. In vendar so obrodila: Lionske teze, skupna izjava CK KP Italije in Jugoslavije, Tristranska izjava KP Italije, Jugoslavije in Avstrije, sklepi 7. kongresa Kominterne, Pogodba o akcijski enotnosti KPI s slovensko narodnorevolucionarno mladino so temelji, ki je na njih Pinko Tomažič zasnoval protifašistično ljudsko fronto na Primorskem. Padel je, preden bi dodelal, kar je započel. Ali njegovo delo in njegov zgled sta bogato vzklija in neizbrisna ostane njegova zasluga, da so se protifašistična revolucija italijanskega naroda, naroda osvoboditev in združitev Slovencev in Hrvatov, in socialistična revolucija naših treh narodov oplajale ob doslednem internacionalizmu komunistov in zato zaobsegle široke plasti delovnega ljudstva. Sovražnikovo rvanjenje, naše šibkosti, odkloni in napačne nam res niso prizanesli z žrtvami, z grozotami bratomornega boja, s tragedijami nacionalističnega obračunavanja. A da ni bilo med nami ljudi Tomažičevega kova, njegovega prepričanja v bratstvo med svobodnimi narodi in v osvoboditev delavca iz kapitalističnega hlapčevstva, bi nas vrtinci zgodovine že davno odnesli.

Ravel Kodrič

Nekaj misli ob 40-letnici smrti Pinka Tomažiča

V zbirki »Spomeniki delavskega revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem« izide v kratkem pri založbi Komunist v Ljubljani knjižica z naslovom »Pinko Tomažič in soborci« izpod peresa tov. Milana Pahorja, ravnatelja odseka za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu. Priobčujemo iz knjižice odlomek iz uvoda in sklepno misel.

Na strelišču na Opčinah pri Trstu so 15. decembra 1941 fašisti ob 8h in 5 minut ustrelili Pinka Tomažiča, Ivana Ivančiča, Viktorja Bobka, Simona Kosa in Ivana Vadnala. Nato so fašisti z namenom, da bi izbrisali sledove skrili tru-

pla ustreljenih, čigar grobove so naši svojci šele avgusta leta 1945 na pokopališču v mestu Villorba v pokrajini Treviso. Njihove posmrtno ostanke so nato prepeljali v domače kraje, kjer so jih pokopali z vsemi častmi.

Zadnja Pinkova pisma iz ječe pred smrtjo so po svoji vsebini nedvomno politični testament sotovarišem in globoko občutene besede materi, sestri in zaročenki. Vsa pisma so ohranjena. Razodevajo dragoceno in zgodovinsko pomembno gradivo, iz katerega je mogoče razbrati plemenita čustva in neomajno prepričanje človeka v boju za resnično velike ideale.

Leto za letom se na strelišču na

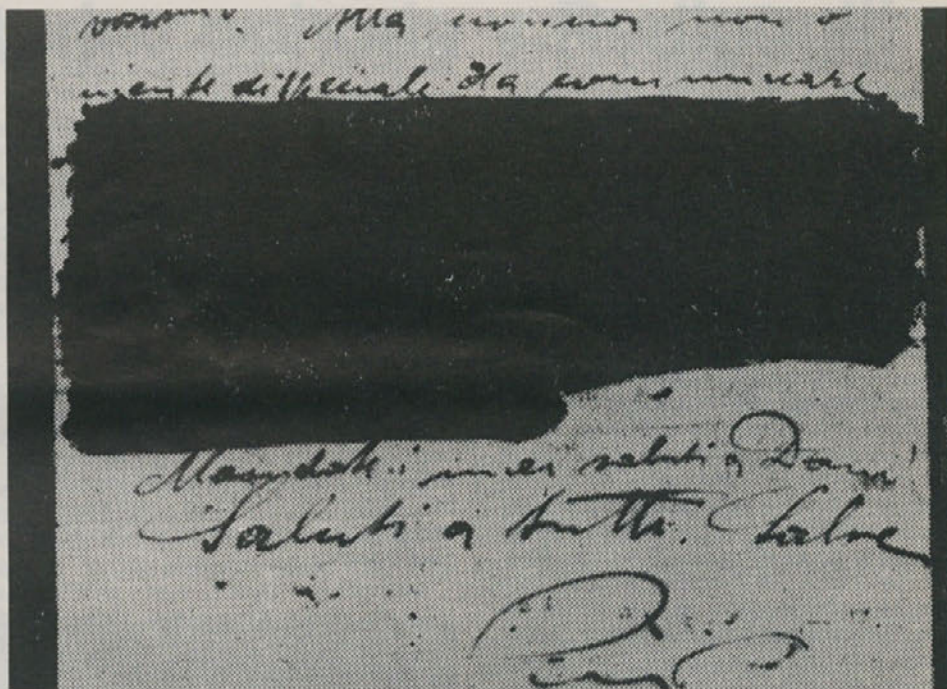
Opčinah vrstijo komemoracije za Pinkom Tomažičem in tovariši. Vsako leto se tam decembra zbirajo napredni in zavedni Slovenci. Njim se pridružujejo demokratični Italijani, da tako izpričajo svojo solidarnost z žrtvami fašističnega terorja, ki je toliko let izvajal nasilje v naših krajih. Spominsko obeležje na strelišču na Opčinah je jasna priča o aktualnosti njihove žrtve, saj se preteklost in sedanost neprestano prepletata. Njihova žrtev je del nas samih. Spominsko obeležje Pinku Tomažiču in tovarišem pa je znak boja slovenske narodnostne skupnosti za dosego popolne enakopravnosti z večinskim narodom.

Fašistični totalitarni režim se je lahko vzdrževal in razvijal le z neprestanim dušenjem vseh oblik odpora. Zato je policijski zakon iz novembra 1926 vseboval vrsto novih določil o kaznovanju na-

sprotnikov režima. Osebne izkaznice s prstnimi odtisi, «svarilo» (ammonizione), opomini, policijsko nadzorstvo, prepoved prostega gibanja, pravica do preiskave stanovanj so bile namenjene nasprotnikom fašističnega režima. Hujša kazen je bila konfinacija, ki je pomenila zapor, deportacijo, žalostna potovanja v celičnih vagonih. Obsojene so konfinirali večinoma na otokih (Ponza, Lipari, Ustica, Ventotene) Lipari ali v posameznih krajih, zlasti v južni Italiji. Ne vemo, koliko Slovencev je bilo obsojenih na konfinacijo, gotovo več stotin. Nekateri so bili večkrat konfinirani, med njimi komunistični poslanec Jože Srebrnič, ki je bil trikrat obsojen. Po nekateri cenitvah je bilo v vsej Italiji okrog 115.000 oseb kaznovanih z opominom, 160.000 jih je nadzorovala policija in okrog 10.000 so jih konfinirali. Pri zatiranju protifašistične dejavnosti je imela odločilno vlogo tajna fašistična policija OVRA, ustanovljena prav v ta namen.

Razen policijskega zakona so izdali še zakon za zaščito države, ki so ga sprejeli novembra 1926. Z njim so ponovno uvedli smrtno kazen za zločine proti varnosti države, za atentate, vojninstvo, veleizdajo, upor in podobno. Obtožencem tovrstnih prekrškov je sodilo na novo ustanovljeno posebno sodišče za zaščito države — Tribunale speciale per la difesa dello Stato. Sodniki, tožilci in preiskovalci so bili izbrani častniki fašistične milice in vojske. Posebno sodišče je delovalo do Mussolinijevega padca julija 1943. V sedemnajstih letih obstoja je sodišče opravilo 1455 sodnih postopkov, od tega 978 za prestopke izrazito politične narave. Sodilo je 5.619 obtožencem in jih 4.569 tudi obsodilo. Glede števila na smrt obsojenih so si v virih neskladja: smrtni obsodb je bilo 47 (ponekod 42), proti Slovincem in Hrvatom pa kar 36 (ponekod 33), od tega so jih ustrelili 26: Slovencev 22 ter 4 Hrvate — (Slovenci: Bidovec, Marušič, Valenčič, Tomažič, Kos, Vadenal, Ivančič, Bobek, Vičič (Vinci), Čekada, Hreščak, Rust, Srebot, Frank, Kaluža, Belè, Dolgan, Gržina, Hrovatin, Rojc, Vičič (Vicich) in Žefrin in Hrvati: Gortan, Miloš, Albahari, Grakalič). Število procesov, obtožencev in ostrih kazni proti primorcem je v primerjavi z drugimi italijanskimi pokrajinami izredno visoko. Že te primerjave dokazujejo, da je bilo protifašistično gibanje v Juljski krajini znatno močnejše kot drugje in da je bilo fašistično sodstvo do Slovencev in Hrvatov mnogo ostrejšo. To dokazuje tudi dejstvo, da se je posebno sodišče trikrat preselilo iz Rima v Trst oziroma v Pulj, da bi z obsodbami na smrt ustrašovalo uporno ljudstvo.

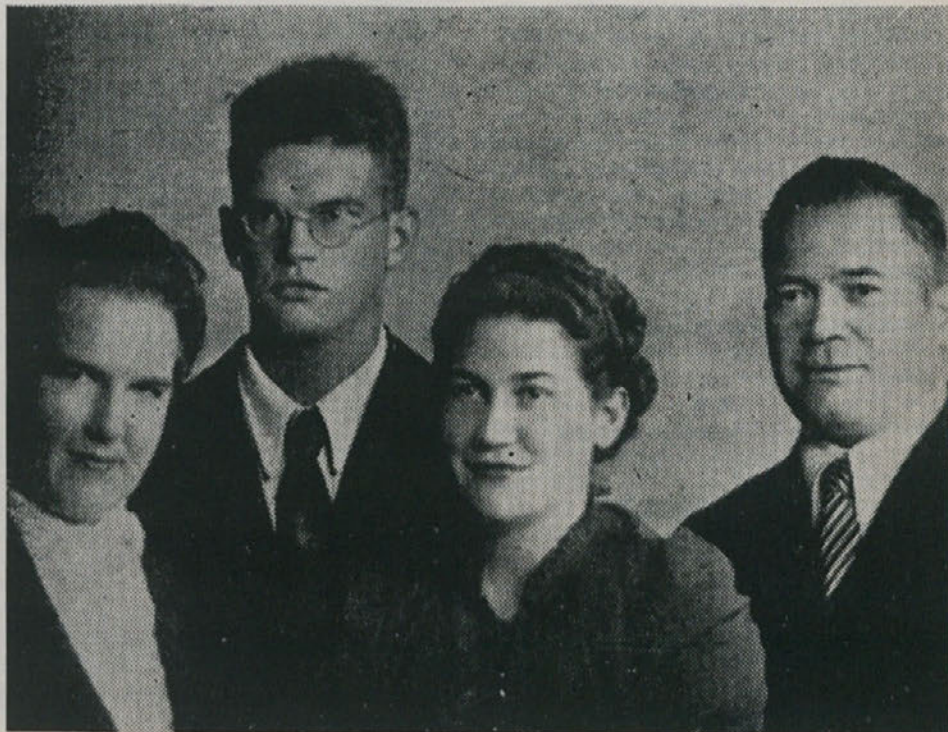
Med številnimi procesi kaže omeniti le tiste, ki so globlje posegli v komunistično ali narodnorevolucionarno organizacijo ne glede na narodnostno pripadnost obtožencev. V letih 1927 in 1928 so bili na sedmih procesih obsojeni vodilni komunisti iz Trsta in Istre, med njimi Albin Vodopivec, organizator komunistične mladine. Leta 1929 so bili Gortanov proces, ki se je končal s smrtno obsodbo ter trije večji procesi proti slovenskim komunistom

Cenzurirano pismo iz ječe

in narodnjakom z Goriškega. Leta 1930 je prvi tržaški proces proti narodnim revolucionarjem, ki se je končal s štirimi smrtnimi obsodbami (Bidovec, Miloš, Marušič, Valenčič), zasenčil ostale procese: proces proti 13 kmetom iz Marežig, proces proti 11 komunistom iz Gorice, proces proti 10 narodnjakom iz Trsta, Pulja in Reke. Leta 1931 je bil drugi del procesa proti narodnim revolucionarjem ter šest večjih procesov proti 70 komunistom iz Trsta, Istre in Furlanije. Za leto 1932 je najbolj značilen proces proti 13 fantom iz Koprivišča pri Kalu nad Kanalom. Leta 1933 je bil obsojen glavni organizator Komunistične partije v Slovenski Istri Božo Kolarič. Leta 1934

je bilo obsojenih sedem oseb iz Rihemberka. Istega leta sta se vršila dva večja procesa proti komunistom iz Kopra, Milj, Rovinja, Vipave, Postojne in Pivke. Leta 1935 je bilo na petih procesih obsojeno 70 članov komunistične partije iz Furlanije in spodnjega Krasa. Leta 1936 sta bila dva procesa proti 44 komunistom iz Gorice, Trsta in Istre. V letih 1938 in 1939 so na štirih procesih obsodili večjo skupino komunistov iz južne Istre. Leta 1939 je bil pomembnejši proces proti komunistom, organizatorjem Ljudske fronte v Trstu, ki jih je vodil Paolo Morgan. Leta 1941 je bilo več procesov. Vrhunec v zgodovini posebnega sodišča, če izvezamemo procese proti

slovenskim partizanom, pa pomeni drugi tržaški proces decembra 1941 proti 60 Slovincem vseh nazorov, ki je trdo obračunal s predvojnimi protifašističnim gibanjem primorskih Slovencev.

Drugi tržaški proces. Od marca do novembra 1940 je OVRA postopno aretirala 300 Slovencev iz Trsta, Krasa, Divače, Gorice in okolice ter iz obmejnih krajev Bovec, Baška grapa, Pivka in Ilirska Bistrica. Manj so aretacije prizadele osrednji del Primorske, v Slovensko Istro pa niso prodrle. Z mučenjem prijetih je preiskovalcem uspelo spoznati dejavnost komunistov, narodnih revolucionarjev, intelektualcev, mladinskih skupin. Izmed 300 aretiranih so jih 240 kaznovali z opominom, policijskim nadzorstvom ali internacijo, 60 najbolj odgovornih pa je policija izročila posebnemu sodišču za zaščito države. Razdelila jih je na tri skupine: 26 komunistov, 12 «teroristov» in 2 «izobražencev», vendar je sodišče vsem skupaj sodilo na znanem drugem procesu. Kakor razberemo iz tožilčevega govora, je do izraza prišlo dejstvo, da je imelo gibanje, čeprav razvejano po nazorih, enoten cilj: rešitev jugoslovanske narodne manjšine izpod fašističnega jarma. Oblasti so proces odlagale iz meseca v mesec, kakor se je spreminjal zunanjepolitični položaj. Medtem je Italija aprila 1941 zasedla del Slovenije. Na okupiranem ozemlju so nove oblasti prijele še nekatere primorske emigrante in jih priključile obtožencem drugega, tržaškega procesa. Čas procesa, od 2. do 14. decembra, so izbrali takrat, ko se je na Primorsko že razširilo narodnoosvobodilno gibanje. Z ostrimi obsodbami je fašistični režim nameraval ustraševati uporno prebivalstvo.

Obtoženci so bili obsojeni kot člani, voditelji in organizatorji «zarotniške organizacije», ki je s sabotazami, političnim in vojaškim vohunstvom, ščuvanjem vojakov k nepokorščini in s pripravami na oboroženo vstajo nameravala «rušiti državno integriteto in enotnost». Devet obtožencev je posebno sodišče obsodilo na smrt, 23 na 30 let zapore, ostale na zapor od enega do 24 let, štiri obtožence pa je oprostilo. Štirje na smrt obsojeni iz skupine «izobražencev»: Lavo Čermelj, Franc Kavs, Anton Ščuka in Dorče Sardoč so bili zadnji trenutek pomiloščeni na dosmrtno ječo. Komunističnega voditelja študenta Pinka Tomažiča ter narodne

revolucionarje Viktorja Bobka iz Trnovca pri Ilirski Bistrici, Ivana Vadnala iz Slavine, Simona Kosa iz Ruta pri Grahovem in Ivana Ivančiča iz Čezsoče so 15. decembra 1941 ob 8h in 5 minut ustrelili na Opčinah pri Trstu. Z ustrelitvijo vodilnega komuniste in štirih aktivnih narodnjakov je fašistična oblast želela predvsem dokazati, da ne namerava dopustiti razvoja narodnoosvobodilnega gibanja, ki se je takrat že razširilo na Primorsko. Tako kot Vladimir Gortan in štirje bazoviški junaki so tudi oni postali simbol boja primorskih Slovencev za osvoboditev.

Kljub silnemu udarcu je Osvobodilna fronta leta 1941 našla na Primorskem pripravljena tla. Primorci so se v celoti vključili v narodnoosvobodilni boj, saj je bil zanje le logično nadaljevanje večletnega podtalnega protifašističnega delovanja.

V nedeljo, 13. decembra, ob 17.30
v krožku CCA

Proslava ob 40. letnici ustrelitve Pinka Tomažiča in tovarišev

govorila bosta

tov. **MARIJA BERNETIČ** in
tov. **GIOVANNI POSTOGNA**

Predsedoval bo: **CLAUDIO TONEL**

Nastopil bo TPPZ «P. Tomažič»

Ministero di Grazia e Giustizia Trieste 15.12. 41-11

DIREZIONE
DEL
LE
Giameri Giudiziario-Trieste

35 Via. Al

N. To. Fac. Let. Ministero di Grazia e Giustizia
Direzione Generale per gli Istituti di Prevenzione e di Pena

Risposta alla lettera del ROM A

Off.

OGGETTO

Facendo seguito al mio foglio riservato n. 33 di ieri, compio il dovere d'informare il Ministero che stamane alle ore 8,5' ha avuto luogo nelle vicinanze di Trieste l'esecuzione della sentenza di condanna a morte nei riguardi dei detenuti qui appresso indicati:

ALEGATI N. 1 - Tommasi Giuseppe
2 - Vadnal Giovanni
3 - Ivencich Giovanni
4 - Bobek Vittorio
5 - Kos Silvano

Lequi copie della cartella biografiche ha ieri stesso rimesso a codesta Superiorità con mio foglio n. 33 riservato, in uno a bustilla del grazianti.

Copiato da

Sp. 14 - 11.12.1941 - Roma, 19. 100.000

SKD TABOR OPČINE

VABI

na odprtje novoustanovljene
in obnovljene knjižnice

PINKO TOMAŽIČ IN TOVARIŠI

Ki bo v soboto, 12. decembra 1981
ob 20. uri
v Prosvetnem Domu na Opčinah

Ukaz posebnega sodišča v Trstu karabinjerjem, da se obsojenci odvedejo iz Coronea na opensko strelišče

Poziv organizatorjev pohoda v Redipuglii

Evropo pretresa široko gibanje, ki za jema može, žene in mladino različnih kulturnih, zgodovinskih, verskih in političnih usmeritev.

Gre za milijone ljudi, ki jih združuje najpomembnejši smoter: **BRANITI ŽIVLJENJE IN MIR PRED GROŽNJO SMRTI, KI JO PRINAŠA TEKMA V OBOROŽEVANJU.**

Veliko gibanje boja za mir je hkrati tudi obtožba razmetavanja gospodarskih, strokovnih in sploh človeških sil, ki so danes usmerjene k oboroževanju, a bi jih bilo treba uporabiti za zadostitev osnovnih potreb človeštva, v boju proti lakoti v svetu, pri spodbujanju ustreznega razvoja velikega dela človeštva.

To so temelji gibanja za mir!

To veliko, udarno in enotno gibanje, v središču katerega je človek, ki naj se osvobodi potreb, izkoriščanja, lakote ter odtujenosti v družbi in v obstoječih gospodarskih in političnih ureditvah.

Enotnost in masovnost naj bi označevala tudi pobude za mir v deželi Furlaniji Julijski - Krajini. Kajti naša dežela je nabolj izpostavljena; že danes

se tu nahaja ena tretjina italijanske vojske, vsepovsod so po njej raztresena vojaška oporišča in skladišča orožja (tudi jedrskega), zanjo so značilne še težke vojaške služnosti ter postopno dramatično odtujevanje celih področij ob meji, zlasti v pokrajinah Trst in Gorica.

Naš cilj sta mir in varnost, doseči ga je treba z odstranitvijo jedrskega orožja in z ravnotežjem sil obeh blokov na najnižji možni ravni.

Pripravljalni odbor zato želi, da bi se na pogajanjih med Vzhodom in Zahodom o jedrskih raketah v Evropi italijanska vlada in ostale evropske vlade zavzele za to, da prevlada ideja miru in razorožitve nad idejo spopadov, oboroževanja, uničevanja dobrin, ravnovesja strahu.

Iz teh razlogov ni mogoče sprejeti logike velesile, ki je v zadnjem obdobju označevala politiko Z.D.A. in Z.S.S.R.; ta logika krši pravico narodov do samoodločbe in jo je zato treba premostiti.

To pa hkrati pomeni:

— boriti se proti temu, da bi se v Italiji in Evropi namestile ameriške jedrske rakete;

— zahtevati odstranitev sovjetskih jedrskih raket SS20;

— Odkloniti bombo «N»;

— zahtevati omejitev vojaških služnosti in vojaških naprav in skladišč v Furlaniji-Julijski krajini.

Izbira, da se manifestacija vrši pri Grobnici v Redipulji, ima še poseben pomen, saj bomo skupaj zahtevali mir prav na kraju, kjer so na obeh straneh fronte padli stotisoči.

Redipulja je pomenljiv kraj v zgodovini Italije in naših krajev, obenem pa je tudi emblem tistega, kar je vojna pomenila za te kraje.

V tem duhu, vabi Pripravljalni odbor družbena in politična predstavništva iz Slovenije in Koroške, da pristopijo k manifestaciji v Redipulji in se je udeležijo.

Želimo namreč, da bi prav iz teh treh dežel izšel danes nov poziv k miru in bratstvu med vsemi evropskimi narodi.

Manifestacija za mir, razorožitev in mednarodno sodelovanje v Evropi

V Ženevi so se pričela ameriško-sovjetska pogajanja za skrčenje strateških arzenalov na evropski celini.

Na pogajanjih sodelujejo samo predstavniki vodilnih velesil, vendar so evropski narodi zainteresirani za potek in uspeh pogajanj. O tem pričajo, na eni in drugi strani, izjave nemškega kanclerja Schmidta in romunskega predsednika Ceausescuja. Oba pripadata nasprotnima vojaško-političnima blokoma, vendar poudarjata, da se jih ženevska pogajanja presneto tičejo, da gre za usodo evropske celine in njenih narodov. Zato prihaja na dan tudi predlog, naj bi evropske države sodelovale na teh pogajanjih vsaj v svojstvu opazovalcev. Tudi sicer se evropske države aktivno zavzemajo za svoj vpliv na pogajanja, o čemer pričajo pogosta zasedanja državnikov atlantskega pakta, nedavno londonsko srečanje voditeljev evropske deseterice in zasedanje varšavskega pakta, ki se je pričelo v torek prav v romunskem glavnem mestu.

Evropsko zanimanje je najbolje opredelil kancler Schmidt, ko je izjavil, da čutijo evropski narodi srh jedrske groze in želijo predvsem varnost pred njo.

Poglejmo zato, kaj pomeni v številkah ta jedrska groza, ki je drugače ni mogoče opisati, razen če bi se ne zatekli k slogu piscev znanstvene fantastike.

Te dni potekajo srdite polemike o tem, kaj pomeni strateško ravnotežje

med velesilama in kako ga je treba računati. Mi se v to ne bomo spuščali, pač pa bomo navajali podatke iz nevtralnih krogov. V mislih imamo švedski «International Peace Research Institute» iz Stockholma ter londonski International Institute of Strategic Studies. Gre za specializirani ustanovi, ki se poklicno ubadajo s proučevanjem vojnih arzenalov in mednarodnih odnosov katerim pa vsa sredstva javnega obveščanja in politične strukture priznavajo predvsem resnost in neopredeljenost, kar je tudi v tem primeru velika prednost.

Iz podatkov teh ustanov izhaja prva strahotna ugotovitev. Na svetu je toliko jedrskega orožja, da bi zadostovalo za večkratno uničenje našega planeta. Računajo namreč, da je v svetu trenutno 16 tisoč jedrskih bomb in konic. 7 tisoč jih ima Sovjetska zveza, Združene države Amerike in njeni zavezniki pa 9 tisoč. V okvir strateškega arzenala velesil spadajo strateški bombniki in jedrske rakete na kopnem in na podmornicah. Sovjetska zveza ima v svetu 156 strateških bombnikov, Združene države Amerike pa 348. Mogočno orožje so sodobne podmornice, ki služijo kot skrite in premične raketne rampe. Sovjetska zveza ima 71 podmornic in skupno tisoč in 50 raket, Združene države Amerike pa 37 podmornic in 576 raket. Vendar so med temi tudi rakete POSEIDON. Teh je 320, vsaka pa ima 10 samostojnih jedr-

skih izstrelkov. Pa tudi rakete TRIDENT — skupno 200 — od katerih ima vsaka po osem jedrskih izstrelkov. Sovjetska zveza ima torej nesorazmerno večje število raket na podmornicah, a so bolj zastarele. Med njimi je namreč samo 200 raket vrste SS 18, od katerih nosi vsaka tri jedrske izstrelke.

Končno še rakete na kopnem. Teh ima Sovjetska zveza 1400, Združene države pa jih imajo tisoč in 52.

Iz povedanega izhaja predvsem sledeče: Sovjetska zveza ima več raket, obenem pa manj jedrskih bomb, Združene države pa manj raket, obenem pa več jedrskih bomb. To si je mogoče razlagati predvsem s strateško lego teh držav. Združene države imajo namreč prednost na področju strateških bombnikov, raketna oporišča pa imajo predvsem v zavezniških državah v Evropi. Nasprotno pa Sovjetska zveza nima zaveznic, oziroma oporišč, v bližini ameriškega ozemlja, zato pa je razvijala predvsem oporišča na podmornicah in raketna izstrelišča na lastnem ozemlju.

To so bili podatki, ki zadevajo ves svet. Kaj pa na evropski celini? Predvsem velja povedati, da se nahaja jedrska strateška oborožitev na zelo širokem pasu, ki se začne v Španiji, zajema britansko otočje, severno Evropo, srednjo Evropo, Sredozemlje do Turčije, v vzhodni Evropi pa Poljsko, Nemčijo, Češkoslovaško in Madžarsko.

Nadaljevanje iz prejšnje številke

Nekaj misli o mladinski problematiki

V otroški dobi so to prvi koraki iz tesne odvisnosti od staršev, iz čustvene družinske zabubljenosti.

Razvijajo se prvi zametki individualnosti, katere je prav, da pazljivo gojimo, kot dragoceno mlado rastlino. S tem da pride otrok v športnem društvu, igralski skupini ipd. v stik tudi z drugimi osebam, kot so trenerji in voditelji, ima na razpolago širšo pahljačo ljudi, poleg staršev, od vsakega izmed katerih se lahko navzame značilnosti, ki njemu bolj ustrezajo. Tako ni utesnjen v to, da ima edino možen model identifikacije v materi oz. v očetu. Starši ostanejo seveda glavne figure, a jih dopolnjujejo druge možnosti. V bistvu nadomeščajo vzgojitelji iz struktur prostega časa funkcijo, ki so jo nekoč v številnih družinah imeli starejši bratje in sestre, strici, dedje in sosedi.

Še posebne važnosti postane skupinsko delovanje izven družine in šole v času adolescence. Mladostnik posebno intenzivno to doživlja. Skupina ga delno varuje tako pred nevarno odvisnostjo od staršev, kakor pred osamljenostjo (odvisnosti od staršev bi se rad osvobodil, a se boji ostati sam). V kolikor išče svojo lastno identiteto, čuti potrebo, da se razlikuje od staršev, zato velikokrat zavrača vrednote in ideale, ki mu jih starši posredujejo in išče druge v izvendružinski skupini. To je doba velikih političnih, verskih, socialnih, športnih navdušenj, kakor tudi lahko doba antisocialnih in prestopniških skupinskih delovanj. Prav zato, ker je mladostniku potrebno in koristno skupinsko delovanje, mora biti naša skrb, da nudimo vse pogoje, da se to lahko razvija v smeri pozitivnih vrednot.

Vsi, ki delajo za organizacije prostega časa, morajo zato biti deležni

Sovjetska zveza, oziroma varšavski pakt, ima na evropski celini skoraj 1700 jedrskih bomb, Združene države, oziroma Atlantski pakt pa 1500. Temu dejanskemu neravnovesju pa gre dodati, da imajo Združene države v britanskih pomorskih oporiščih svoje podmornice s skupno 48 raketami POSEIDON, ki vsaka nosi 10 jedrskih raket, Sovjetska zveza pa v Baltiku podmornice, ki imajo raketne SS 5 s skupno 57 jedrskih konic.

Glede raket na evropskih tleh velja poudariti, da so njihovi dometi razmeroma diferencirani. Na nemškem ozemlju so raket, ki lahko zadenejo samo Poljsko, Češkoslovaško in vzhodno Nemčijo, ne pa Sovjetske zveze. Podobno velja za sovjetske rakete na polj-

našega razumevanja, hvaležnosti in podpore. Sami pa se morajo zavedati, da ni to le hobby ampak važna sestavina celotnega vzgojnega procesa. Življenjske razmere so se napram preteklosti spremenile in organiziran prosti čas ni odvečni luksus, ki si ga danes lahko privoščimo, ampak nujno potrebna sestavina sodobnega življenjskega ravnovesja, ki nadomestuje drugačne in danes izginule, a prav tako potrebne strukture preteklosti.

Še posebne vzgojne koristi je, če mladinske organizacije niso togo razdeljene na odrasle voditelje in mlade uporabnike, ampak če se slednji samo vodijo in jim stojijo odrasli le ob strani, da jim pomagajo. Tako e n.p. izredne formativne vrednosti, če si v športnem društvu že 15 letni športniki prevzemajo tudi odgovornost treniranja mlajših, kot n.p. v skavtskih in taborniških skupinah, kjer ima večina članov možnost, da že pri 14.-15. letu začne prevzemati odgovornosti pri vodenju, pri načrtovanju delovanja itd.

ZAKLJUČKI

V skopih obrisih sem omenil le problem razvoja čustvenih vezi in čustvene razdalje pri mladem človeku. To, ker menim, da ta problem nazorno prikazuje

skem, češkoslovaškem in madžarskem ozemlju.

Skratka, v Ženevi bodo pogajanja zapletena, ker bodo morali natančno oceniti tudi selektivnost in rušilno moč posameznih izstrelkov. Gotovo je naprimer, da so najbolj selektivne sovjetske rakete SS 20 in najnovejše ameriške rakete CRUISE. Prve zato, ker nosijo vsaka po tri jedrske bombe in lahko zadenejo zelo majhne objekte, druge pa zato, ker so nagle in elektronsko vodene tako, da se lahko izogonejo radarski kontroli.

Is vsega povedanega jasno izhaja, kolikšen je evropski interes za ženevska pogajanja in kolikšno je naravno upanje, da se bodo zaključila uspešno in to čimprej.

kako osnovni vzgojni prostor — družino bistveno dopolnjujeta šolski in izvenšolski ambient in kako je treba torej le-tem posvečati večjo pozornost. To še posebno v prihodnjih letih, ko bo (zaradi manjše rodnosti zadnjih letnikov) še večja nevarnost, da ostanejo otroci izolirani. V relativno razpršenih in majhnih skupnostih (iz katerih je večinoma sestavljena naša manjšina) bodo težko našli sovrstnike za igro in društva bodo s težavo spravila skupaj zadostno število otrok za svoje pobude. Negativna posledica bi lahko bila še večja zaprtost otroka v družinski prostor z nevarnostimi, ki jih, kot smo videli prej, to predstavlja.

Zato moramo v bodoče s še večjo zavzetostjo načrtovati in uresničiti strukture za prosti čas (kulturne, športne in dr.). Treba bo pa tudi premostiti razdalje med posameznimi naselji, bodisi fizično s primernimi prevozi, bodisi psihološko z opuščanjem tistega kampanilizma, ki velikokrat vzbuja v nas občutek, da pobuda v sosednji vasi ni «naša».

Nujno je torej, da se razvije in utrdi zavest, da smo vsi ena skupnost, pa čeprav raznolika in razpršena, ki globalno skrbi in dela za zdravo rast svoje mladine.

Jedraska groza v Evropi in svetu

Po vsej Evropi potekajo v teh dneh, ko so se v Ženevi pričela ameriško-sovjetska pogajanja o razorožitvi, množične manifestacije za mir, razorožitev, mednarodno sodelovanje in varnost.

Taka manifestacija bo v nedeljo v Redipuglii, se pravi na področju, kjer so izkpraveli stotisoči vojakov vseh narodnosti in v vseh uniformah v prvem svetovnem klanju. Manifestacija želi torej izpričati splošno željo ljudstev ob naši

meji, da bi se kaj takega ne zgodilo nikoli več, ne v taki, še najmanj pa v hujši sodobni jedrski obliki.

Predstavniki malodušja se večkrat sprašujejo, čemu koristijo taki pohodi, češ «saj o vsem odločajo velesile». Očitno se motijo, kajti množična gibanja ljudstev izvajajo pritisk na lastne in druge vlade, spreminjajo jim mnenja. O tem so pričale v preteklosti podobne ljudske manifestacije za mir v Indokini, sedaj pa je na dlani, da sta se velesili

usedli za mizo ženevskih pogajanj v vzdušju konstruktivnega upanja prav zato, ker čutijo za seboj množični pritisk ljudstev vsega sveta.

Verjetno je Reagan spremenil svoja prva stališča prav zato, ker je pacifistično gibanje pretreslo države atlantskega pakta, njihove vlade (predvsem nemška, najmanj pa italijanska) pa so pritiskale na Washington in zahtevale več resnosti pri pogajanjih. Podobno je tudi na Brežnjeva vplival pacifistični

val, posebno še, ko je spoznal, da ne podpira v vsem sovjetskih predlogov in se izreka tako proti ameriškim, kakor tudi proti ruskim raketam. Posredovanje nemškega kanclerja je rodilo svoje: dialog zmaguje in važno je, da zmagaja.

V tem duhu, torej, se bomo zbrali v Redipuglii, ob 11. uri v nedeljo 6. decembra. Tu bodo spregovorili predstavniki sindikalne federacije, ki daje gibanju enotni okvir, nato pa predstavniki Celovca in Ljubljane, se pravi področij, ki so živlensko zainteresirane za mir, varnost in sodelovanje ob odprtih mejah Evrope.

Jasno je tudi, da manifestacija za mir, varnost, sodelovanje, ni po godu desnici in vsem, ki so na vojnem hujskanju in ščuvanju narodnostne nestrpnosti kovali skozi desetletja svoj politični kapital. Ni torej naključje, če glasilo Liste za Trst že nekaj mesecev sistematično psuje pacifiste in se občasno zavzema celo za nevtronsko bombo ali za vojaške incidente v tržaškem zalivu. Po drugi strani prav tako ni naključje, da skušajo fašisti organizirati nič manj kot manifestacijo za «oborožitev Evrope». Blokovskim silam

želijo dokazati, da lahko vedno računajo na zveste janičarje sovražstva in netenja mednarodne napetosti, če bi to bilo potrebno.

Gibanje za mir je zajelo najširše sloje ljudi in kulturnih delavcev. Ni naključje, da združuje predstavnike tistih sil, ki so se tudi doslej, v različnih okoliščinah zavzemale za pomiritev, strpnost, sodelovanje ob meji in sožitje med Italijani in Slovenci. Pacifistično gibanje spada torej v okvir pobud za demokratizacijo družbenega življenja ob mejah med Italijo in Jugoslavijo, saj ne pozablja, da je bil odločilen prispevek k miru in varnosti zapisan prav v osimskem sporazumu, mednarodnem aktu, ki je zapečatil meje preteklosti in jih na stečaj odprl oblikam izmenjave blaga, dela in gospodarskih pobud.

Mir v naših krajih pomeni torej sožitje tuživečih narodov. Pričenja se v domovih, na cesti, v baru, na delovnem mestu: povsod, kjer so odprta vprašanja priznavanja pravic naše narodne skupnosti in kjer se zavedajo, da je sožitje tuživečih narodnosti prvi kakovostni korak v izgradnji boljših odnosov v Evropi in na svetu. Ne more biti za mir, varnost in sodelovanje, kdor v svojem srcu nosi

klice narodnostne nestrpnosti in sovražstva. Tudi to bomo povedali na nedeljski manifestaciji v Redipuglii.

Manifestacijo organizira skupina vidnih osebnosti, med katerimi moramo omeniti predsednika deželnega sveta Furlanije-Juljske krajine Maria Collija, nato visoka cerkvena dostojanstvenika, kot sta videmski nadškof msgr. Battisti in pater David Maria Turolfo, podpredsednik poslanske zbornice Loris Fortuna, poslanec Franco Castiglione, članica višjega sodnega sveta prof. Cecilia Assanti, nato kulturni delavci Giuseppe Zigaina, pesnik Biagio Marin, pisatelj Fulvio Tomizza, ilustrator Tullio Altan, pesnik Leonardo Zanier, pesnik Miroslav Košuta in še partizan Arturo Calabria, bivši borec Mario Lizzero in msgr. Aldo Moretti, nosilec zlate kolajne za zasluge v odporu.

Dalje so v prvi vrsti organizatorjev manifestacije delavci cele vrste tovarn v naši deželi, od pordenonske Zanussi do tržaških arzenala in tovarne velikih motorjev. In še demokratične organizacije partizanov ter zveza krščanskih delavcev ACLI. Skratka, prav vsi, ki so jim pri srcu misli, ki jih poudarjajo v svojem pozivu.

Drugi o nas

Zadrega KPI: iskanje in utrjevanje lastne poti

KP Italije intenzivno uveljavlja »tretjo pot« v zunanji politiki v širjenju zavezništva z neuvrščeni in z državami v razvoju

Ali je ta »italijanska«, »tretja pot« v socializem samo taktika, ki naj bi popeljala italijanske komuniste na oblast, ki je potem ne bi več izpustili iz rok – o čemer razmišljajo tako v meščanskih strankah kot v drugih komunističnih partijah – ali pa gre za dolgoročno strategijo socializma v Italiji pa tudi socializma nasploh?

»Kako je mogoče, da bi kaka partija živela tako odprto, kot živi naša, hkrati pa bi skrivala v sebi tako mrčne načrte?« se sprašuje Jacoviello. »Vem, da to vprašanje obstaja. Toda tako razmišljanje se mi zdi infantilno... V tem vidim kvečjemu neki drug problem. Če bi se mednarodne razmere zaostriale tako, da bi prišlo do oboroženega spopada, potem bi se nas lahko polotila skušnjava, da bi se vrnili na staro. Ampak ta skušnjava je mogoča tudi na drugi strani. Seveda zdaj govorimo že o politični fantastiki.«

»Ali je to vprašanje, ki se zastavlja v notranjih razpravah v partiji?« »Ne, po mojem ne. Kolkor jaz vem, ni niti ene sekcije, v kateri bi se govorilo, da je »tretja pot« samo taktika, po-

tem, ko pridemo na oblast, bo pa čisto nekaj drugega. Ne, odkrito rečeno, tega ne verjamem.«

Za vogalom je vogal

»Meni se zdi ta diskusija sterilna,« mi je rekel v sekciji Cesira Fiori v rimskem predmestju Valli Renzo Salerno. »Zdi se mi, da je partijska linija jasna. Ko so Pajetto vprašali: Onorevole, kaj je za vogalom? je odgovoril – za vogalom je še en vogal. Pomembno je vedeti, kaj hočemo – mi pa hočemo demokracijo, svobodo zase in za vse, tudi za države, kjer so doslej uresničili socializem. Tudi zanje se borimo, za to, da bi se proces, ki je bil pretrgan, ker je vojaška logika prevladala nad politično, lahko nadaljeval. Toda pogoj za to je, da presežemo blokovsko razdelitev, drugače vse to ne bo mogoče.«

»Ne, ne, jaz ne mislim, da je »tretja pot« samo taktika, ki naj bi nas pripeljala na oblast,« je ugovarjal v razpravi Nicola Agnochetti, prodajalec v trgovini z mešanim blagom. »Poskušal

bom natančneje pojasniti, drugače me bodo spet obtožili, da sem stalinist ali filosofsvet – a to navsezadnje tudi sem. Po mojem se ta partija oddaljuje od tistega, kar bi morala biti, prišlo je tako daleč, da se grobo kritizirajo vzhodne socialistične države. Saj sem tudi jaz za kritiko birokracije, omejevanja svobode itd., toda tu se posplošuje in pozablja, da se v vseh teh državah socializem ne uresničuje enako, ne upošteva se, da gre tudi za obrambo določenih interesov, ki jih tu na Zahodu branijo z drugačnimi metodami, ki jih mi obsojamo...«

Tudi v tej razpravi, ki je spontano tekla pozno v noč, sta se jasno pokazali dve tipični stališči, ki sta živi v italijanski partiji še danes, tudi v vrhu, a predvsem v bazi. Mnenje, ki ga je izrazil Nicola Agnochetti, je sicer v sekciji Cesira Fiori popolnoma osamljeno. V tej sekciji, ki je bila ustanovljena leta 1976, delujejo zvečine komunisti, ki so v nekem smislu otroci zgodovinskega kompromisa, ki so se vpisali v partijo sredi sedemdesetih let »in nam torej ustreza določena politika te partije«, kot je rekel eden izmed njih. Toda v celotni partijski

bazi je ta nostalgična stališča, ki skoraj vedno izvirajo iz navezanosti na Sovjetsko zvezo kot matico socializma, močno čutiti; da, tudi večina komunistov, s katerimi smo se pogovarjali, meni, da so se v zadnjem času okrepila.

Alberto Asor Rosa, profesor italijanske književnosti na rimski univerzi, misli, da je tudi zaradi teh refleksov razprava o italijanski »tretji poti« v zadnjem času manj živahna in manj zanimiva. Asor Rosa je eden izmed pobudnikov teoretične revije »Laboratorio politico«, ki jo vodijo sami komunisti, a jo partijski vrh spremlja »s pozornostjo, vendar brez navdušenja«. »Po mojem poteka ločnica navpično, od vrha do baze. Ne moremo reči, da imamo v KPI razsvetljen vrh in sporno bazo. Del vrha in del baze je precej hladen, če že ne kar odkrito sovražen do tega vprašanja. Toda ločnice se včasih tudi prepletajo. So deli baze, ki so zelo trdi glede sindikalnih zahtev, so pa zelo dovzetni za nove elemente v politični liniji.«

Italijanska pot in evropski kontekst

»Tretja pot« pa je nedvomno osnovna partijska strategija. V sedanjih obliki so jo formalno predstavili na 15. kongresu spomladi 1979, gre pa v bistvu za nadaljnji razvoj strategije nacionalne poti v socializem, ki jo je začrtal Togliatti še pred koncem vojne in ki jo je partija sredi petdesetih let tudi teoretično obdelala in utemeljila. Izraz »tretja pot« naj bi plastično opredelil usmerjenost italijanskega socializma med socialističnimi državami ter socialno demokracijo Zahodne Evrope.

»V nasprotju z izkustvom socialne demokracije gre potemtakem za to, da se sprožijo procesi socialistične preobrazbe, vendar drugačni od tistih, ki jih spremljamo v Sovjetski zvezi in drugih socialističnih državah po oktobrski revoluciji... V tem smislu govorimo, kar zadeva Evropo, o tretji poti.« je rečeno v tetah, ki jih je postrdil 15. kongres KPI in ki so doslej najpopolnejši objavljeni partijski dokument, ki govori o »tretji poti«.

Socializem italijanskih barv v kontekstu Zahodne Evrope torej. »Treba je iskati specifičnosti, katerih nosilec je Evropa, in videti, kakšne možnosti so na evropski ravni za uresničitev socializma skupaj z drugimi evropskimi državami,« pravi Irena Giacobbe, uslužbenka v sindikatu CGIL. Toda ta evropski kontekst se spreminja. Evrokomunizem kot aliansa zahodnoevropskih komunističnih partij je zaradi krize španske partije ter dogmatizma v francoski partiji oslabil, zaradi česar so oslabele tudi spodbude za iskanje specifične zahodnoevropske poti v socializem.

Toda na drugi strani je KP Italije v zadnjem času najbolj intenzivno uveljavljala »tretjo pot« ravno v zunanji politiki. V širjenju zaveznitva z neuvrščenimi in nerazvitimi v svetovnem okviru ter s socialnimi demokracijami – potencialno pa tudi s katoliškimi silami – v Evropi.

»Govoriti o tretji poti, ne da imeli vsaj evropsko obzorje, bi bilo povsem abstraktno,« pravi Alberto Asor Rosa. »Nikogar ne bo mogoče prepričati, da lahko tako ambiciozen program dozori in se uresniči zgolj v razmerah, kot so italijanske. Razprava o tretji poti v bistvu ni nič drugega kot razprava o tem, kakšen naj bo danes socializem v Zahodni Evropi, pri čemer morajo torej sodelovati brez razlike vse sile, ki lahko kakorkoli prispevajo k socialistični perspektivi, k perspektivi organizacije ljudskih množic na levi. V tej povezavi postaja zame organizacijska ločitev med komunisti in socialisti manj pomembna kot pa razlike glede pro-

grama, ki bi ga morali skupaj sestaviti. Pri tem se je treba zavedati, da se bo v tem procesu spremenila tudi identiteta vseh tistih, ki v njem sodelujejo.«

Če torej Asor Rosa vidi perspektivo v dialogu med komunisti in socialnimi demokrati ter geografski in družbeni okvir za tretjo pot v Zahodni Evropi, pa umetnostni zgodovinar Gulio Carlo Argan, univerzitetni profesor, ki je bil v obdobju 1976–79 prvi rimski župan, izvoljen na listah KPI, misli, da bi se morala KPI kot največja komunistična stranka na Zahodu prizadevati za povezavo med Vzhodno in Zahodno Evropo. »Mislim, da problema komunizma v Zahodni Evropi ne gre postavljati v okvir odnosov do Sovjetske zveze,« mi je rekel. »Postaviti ga je treba v okvir razvoja izvorne filozofije, seveda politične, ki vsekakor ni samo last enega samega naroda, ampak last celotne človeške misli... Toda zgodovinar mora imeti tudi objekt svoje misli. Danes je za nas temeljni objekt Evropa, potreba po ohranitvi neke tradicije, izvornosti evropske kulture, tudi glede na ameriško težnjo po kulturni hegemoniji. Kot zgodovinar, ki se ukvarjam z Evropo, ne morem priznati dejstva razpolovljene Evrope, ne morem priznati osiromašenja civilizacijske dialektike, iz katere se je navsezadnje rodila marksistična misel. KPI bi morala kot najmočnejša komunistična partija na Zahodu uveljavljati predvsem ta koncept Evrope, to kompleksnost, a v bistvu zgodovinsko enovitost Evrope, seveda, razume se, prek tradicionalne evropske kulture, se pravi, protidogmatske in kritične, ki bi pripeljala do obnovitve organskosti, vidite, ne pravim enotnosti, ampak organskosti evropske kulture, ki se je z vojno brez dvoma izgubila. Neogibno je, da pridemo do tega prek komunističnih partij, in sicer zato, ker nas v tem zgodovinskem trenutku ne zanima več samo srečanje intelektualcev, ampak kulturno srečanje množic.«

Učbenika za tretjo pot v socializem ni

Toda Argan sam definira ovire za to početje na eni strani in odnosu do zahodnoevropske skupnosti, ki ne stori dovolj za povezovanje med Vzhodno in Zahodno Evropo, na drugi pa v odnosu do Sovjetske zveze, ki s svojim prevladujočim vplivom na vzhodnoevropske komunistične partije onemogoča dialog, kritično zблиževanje ali razločevanje med KPI in temi partijami.

Učbenika za tretjo pot v socializem kajpada ni. Toda po tistem, kar je bilo doslej objavljeno in povedano, bi lahko nekoliko shematsko rekli, da se bo ta socializem razlikoval tako od uresničenega socializma sovjetskega (ali tudi kate-regakoli drugega) tipa in tudi od socialnodemokratske različice, na drugi strani pa bo temeljil na političnem pluralizmu in mešanem gospodarstvu. Kaj zadeva razlikovanje od realnega socializma in socialdemokracije, so stališča jasna, za tiste pač, ki verujejo v potrebo po tretji poti, Nicola Agnochetti pa se, na primer, sprašuje, »ob vseh teh spremembah, kamufli-ranih s potrebo po demokraciji – zgodovinski kompromis, enotnost levece, tretja pot ali čet-rti in peti, ki bodo mogoče še prišle – ali dejansko ni več nobenega razločka med socialnimi demokracijami in komunistično partijo v Italiji«. Toda Alberto Jacoviello misli, da »je na Vzhodu za nas nesprejemljivo, da temelji država na diktaturi ene same stranke. Že to bi zadostovalo, da bi bila ta izkušnja za nas nesprejemljiva. Na drugi strani pa je socialdemokracija bolj ali manj upravljanje kapitalizma«. Mario Tocilli, elektronski inženir, pravi, da »si je socialdemokracija postavila za cilj vzpostavi-ti bolj sprejemljivo družbo, vendar v okviru

obstoječega kapitalističnega sistema, ki ga je bilo mogoče do neke mere priokrožiti, ne pa premagati«. Na drugi strani govori o »razraščanju birokratskega aparata (na Vzhodu), pretiranem centralizmu ter sprejemanju odločitev z vrha, kar se slabo ujema z našimi predstavami o socializmu kot sodelovanju ljudstva pri upravljanju države«.

Značilno je, da je pri razlikah, ki jih navajajo italijanski komunisti, kadar govorijo o tako imenovanem uresničnem socializmu, poudarek na političnem sistemu in osebnih svoboščinah, da pa omenjajo predvsem probleme gospodarskega sistema in politike, kadar govorijo o socialni demokraciji.

Medtem ko se zdí večini italijanskih komunistov danes kritični odnos do SZ nekaj normalnega, pa Irena Giacobbe opozarja, da »so se zrušile nekatere večne resnice, kar je izzvalo hudo travmo«, ko je KPI spoznala, da ne more več izenačevati socializma v državah, kjer so ga že uresničili, z mirom in demokracijo.

Toda marsikaj se je že doslej spremenilo, marsikaj novega je postalo neločljivi sestavni del revolucionarnih pridobitev italijanskih komunistov. Kot je razvidno že iz mnenj, ki smo jih tu navajali, vlada danes v KP Italije popolna svoboda izražanja, toda, kot zanimiva poudarja Alberto Jacoviello, »to ni koncesija z vrha, sad večje permisivnosti. Danes se razpravlja bolj svobodno zato, ker problemi in stvarnost spodbujajo vsakega člana, vsakega voditelja, vsakega intelektualca k temu, da vidi probleme v različni perspektivi«. In značilno je tudi, da to svobodo zelo naravno in v celoti izkoriščajo tudi tisti, ki so sicer proti procesom, ki so to svobodo prinesli.

Jasno je tudi to, kot se zdi, da se v KPI zavedajo, da gre pri iskanju tretje poti v bistvu za to, kakšen bo socializem v vsej Zahodni Evropi, kar nujno sproža vprašanje o sodelovanju in konfrontaciji s socialno demokracijo, tembolj zdaj, ko KPI med komunističnimi partijami v Zahodni Evropi nima pravega partnerja. Toda ta proces se še ni niti dobro začel, deloma tudi zaradi tega, ker so okoliščine trenutno hudo nenaklonjene temu dialogu ravno na domačem terenu, z italijanskimi socialisti.

Jasno pa je naposled še nekaj. Samostojne poti v socializem so včasih utemeljevali ali kamufli-rali – in to počno kdaj pa kdaj še zdaj – s klišejem, da gremo po različnih poteh k istemu cilju. Danes za Italijo to vsekakor ne velja. »Tretja pot« vodi v njihov socializem.

DELO - Ljubljana

Andrej Novak

PRISPEVKI

V spomin na pokojne starše prispeva Karlo Knez iz Devina 10.000 lir za Delo.

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino
Direktor ALBIN ŠKERC
Ureja uredniški odbor
Odgovarja FERDI ZIDAR
Uredništvo in uprava:

Trst - Ulica Capitolina, 3
telef. 76.48.72, 74.40.47
Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2
telef. 24.36

Poštni tekoči račun 11/7000

Letna naročnina 6.000 lir

Tisk: Tipo/lito Stella snc

Ulica Molino a Vento 72 - Trst